

C.J. Hambro 100 år

Taler

Jo Benkow

Dato

5 januar 1985

Sted

Elverum

- 1 Statsminister Kåre Willoch har tegnet et bilde av statsmannen C.J. Hambro som gjør det klart at det dreier seg om en personlighet som er nasjonal eiendom. - Men også hans parti, som han tjente på fremskutte poster i mere enn et halvt hundre år vil hevde sin rett til en del i denne eiendom. At Høyres historie er blitt
- 5 en så dominerende del av vårt lands nyere historie skyldes ikke bare bredden i oppslutning, men også den lange rekke av ledere som ikke minst Hambro er et særlig slående eksempel på.

- Det er ingen gitt å si noe sikkert om hvilken vei utviklingen ville ha tatt for vårt
- 10 land, dersom C.J. Hambro ikke hadde stått klar til å gripe tøylene i de kritiske dagene i 1940.

Klarsyn, mot, handlekraft og styrke - når mest det gjaldt.

- 15 Hans faste holdning både før, under - og etter siste verdenskrig har hatt en langtvirkende betydning for den senere utvikling av det politiske Norge. Kanskje det ikke allerede nå blir like klart forstått i alle leire. Men det kan etter min mening ikke være tvil om at Hambros opptreden i avgjørende situasjoner har gitt et særdeles avgjørende bidrag til utformingen av vårt velordnede,
- 20 ryddige og oversiktlige politiske miljø og system, som selv om det langt fra er lytefritt, tåler enhver tenkelig sammenligning i den virkelighetens verden vi tross alt befinner oss i.

- C.J. Hambro med de hundre jern i ilden - alle like glovarme - hadde helt siden
- 25 1908 vært med i styret i Den konservative forening, som Oslo Høyre den gang het. Hambro ble formann i skolestyret i Kristiania og hadde siden 1909 vært delegert til partiets landsmøter. Det var i 1909 han deltok i valgkamp for første gang som 24-årig nyvalgt styremedlem i den mektige Uranienborg krets.

C.J. Hambro, startet etter tidens forhold så tidlig at han karakteriserte seg selv som politisk mindreårig, uten stemmerett som han på det tidspunkt var.

35 C.J. Hambro var virtuos i alle sine mange gjøremål. Han påtok seg - og gjennomførte - de mest krevende solopartier, mens han ennå i formell forstand knapt var for mere enn korgutt å regne.

40 Høyres historie forteller om mange betydelige partiledere, men ikke om noen annen, som var så betydelig - så lenge - og på så mange områder samtidig.

Med sine rike evner og sitt usedvanlige intellekt kunne C.J. Hambro ha blitt nesten alt - og ble det nesten også.

45 Han hadde allerede før han startet sitt virke i Stortinget utviklet seg til en av samfunnslivets mest allsidig orienterte og engasjerte debattanter.

Alt som hittil er skrevet og sagt om C.J. Hambro må fremstå som ufullstendig i forhold til den politisklitterære bokskatt C.J. Hambros egen sønn har beriket oss med. Den forteller noe om kulturell klangbunn - om litterær tradisjon og om
50 skjønnånden som var hans far. Den forteller noe om hvordan verdier forvaltes og leveres videre fra slektledd til slektledd, også fra generasjonene foran og frem til C.J. Hambro. Et sant og ekte konservativt særdrag som står sentralt i all dypere konservativ tenkning og erkjennelse.

55 Fra 1919 var C.J. Hambro å finne på Stortinget.

Ved valget i 1918 erobret han sin plass som representant for Uranienborg krets med det største flertall noen kandidat hadde oppnådd i den tid valgene fant sted i de såkalte enmanns-kretser.

60 I motsetning til mange andre som stilte til valg for første gang, dreide det seg ikke om en forholdsvis anonym nykommer, men om en personlighet som allerede ruvet i det politiske landskap og som var flyvedyktig fra første dag.

65 Mange av oss som senere har hatt full hyre med å bemanne en enkelt av de mange kommandoposter Hambro etterhvert inntok, har nok innbildt oss at vår egen tids valgkamper og gjøremål har vært mere krevende og hektiske enn tidligere.

Det kan være et nyttig historisk korrektiv til vår egen selvtrøst at Hambro selv mente at valgkampen i 1924 var kortere og mindre slitsom enn de senere. Under den nevnte valgkamp holdt han 104 foredrag. Det var før flyenes tid. Det ble tidkrevende og strevsomme reiser med bil, tog og båt. - Vi må nok se i øynene at tidligere tider bød på karrigere kår og krevde vel så meget som idag.

Det skal dristighet til å sammenligne C.J. Hambro med andre partiledere. Han lar seg ikke sammenligne. Hans bakgrunn var annerledes. Det var også hans form og stil. Han var universalt begavet og tilsvarende altomfattende engasjert.

Det er de partiledere som lar partiets interesse bli underordnet landets tarv som i dypeste og beste forstand er til størst heder for sitt parti. Slik var han. Og på dette ene punkt lar han seg sammenligne. C.J. Hambro tok vare på arven etter Emil Stang.

Hambro kjente sitt land og sitt folk. Han hadde en nesten lidenskaplig kjærlighet til sitt fedreland. Men det var ingen enøyet nasjonalromantiker som lot sine lyriske og stemningsmettede høysanger til fedrelandet sperre for utsikten. Han var nasjonalromantiker og verdensborger på samme tid - et av de mange tilsynelatende paradokser som kjennetegnet ham - men som i virkeligheten var harmoniske kontrapunkter i en vidtfavnende bevissthet.

C.J. Hambro forsto samspillet mellom det nasjonale og det internasjonale og kjente de historiske sammenhenger.

Et av de mange Hambro-sitater - som også er gjengitt i Høyres historie - og som har gjort inntrykk, er i så måte lillustrerende:

"Konservatismen står i enhver stat i nærmeste sammenheng med tradisjon og historisk utvikling, og med de nasjonale skatter som forutgående slektledd har samlet.

Uten kjennskap til fortiden, ingen evne til å tyde fremtiden, uten pietet mot fortiden, ingen omsorg for de kulturelle verdier hos et folk, og ingen evne til å utvikle dem videre.

En internasjonalisme som ikke har sitt utspring fra det nasjonale, har ingen vekt.

110 Alene dem som bevarer det nasjonalt verdifulle og særegne i sitt eget folk, har et tilskudd å bringe til det internasjonale samkvem. Den som er uten sansen for og forbindelsen med det dypeste i sitt eget folk, har mistet noe som er av den største betydning også for det hele verdenssamfunn. Han vil savne evnen til å veie mot hverandre og avgjøre hva som er ekte, hva som er realitet og hva som er skinn."

115

C.J. Hambro var formann i Høyre fra 1926 til 1934 - samtidig - og både før og etter - var han nesten alt annet også.

120 Allerede i 1926 ble han valgt til Stortingets president. Ingen annen har vært president så lenge og på en slik måte. Dette ble ytterligere understreket av noe som på det tidspunkt var høyst uvanlig. Han ble nemlig valgt til president uten motkandidat både i 1939 og 1940. Det ligger en sjeldent sterk anerkjennelse i at Hambro ble valgt til president i 14 sammenhengende år, og samtidig som han var både partiformann og parlamentarisk leder. Slike kombinasjoner er en
125 sagablott og utenkelig i forbindelse med noen annen person.

Mange historiske perioder har hatt sine universalbegavelser. C.J. Hambro var nok den siste vi fikk oppleve som kunne traktere alle instrumenter mens han samtidig svingte dirigentens taktstokk.

130

Partiformann, stortingspresident, Folkeforbundet, Stortingsgruppens leder - og meget mer i tillegg. Et parti som har hatt en slik personlighet i sin midte har rett til å være stolt av det. Men det var ikke i partiet han fikk sin opplæring. Han var utlært på forhånd. Men så kan vi i hvertfall være stolte av at vi valgte ham - og
135 det gjorde vi som kjent mere enn en gang.

C.J. Hambro hadde nok sine motstandere. Han gikk aldri på popularitetsjakt - og sukret ikke pillene i utrengsmål. Hambro var på mange måter så dyktig at det ble brukt som våpen mot ham.

140

Men selv blant dem som tok sine forbehold fant man en ekte beundring for denne merkelige, sammensatte og rikt utrustede personlighet.

Hambro som selv var et unntak og annerledes på de fleste områder, kunne
145 likevel ikke i sitt flere generasjoners lange politiske liv unngå å bli berørt av de nesten lovbestemte politiske bølgebevegelser. - Fra valgseierens tinde i 1930 til et

katastrofetape bare 3 år senere. - En så dominerende og altomfattende lederskikkelse kunne ikke gå skuddfri og uskadd gjennom den etterprøvelsens selvgransking som følger i et hvert nederlags kjølvann. -

Alle motstandere som tidligere hadde sett seg tjent med en lavere profil, blåste nå til ilden.

155 I 1934 ble det Johan H. Andresen som overtok formannsvervet. Og noen - trodde sogar at det var begynnelsen til slutten på en lysende politisk karriere. Men C.J.Hambro steg senere mot nye høyder. Den første formannsperioden ble opptakten til noe meget større.

160 Allerede i 1945 sto han igjen i spissen, som parlamentarisk leder og fra 1946 som formann i Høyres Landstyre, mens murermeister Arthur Nordlie ledet partiets arbeidsutvalg. Fra 1950 til 1954 opplevde vi det opplyste eneveldets siste periode under C.J. Hambros dominerende og kraftfulle ledelse.

165 16 år etter at hans motstandere hadde ønsket ham ut av politikken samlet han atter alle tråder i sin hånd. Det vil aldri noensinne noen være i stand til å gjøre ham etter. Han hadde - de kritiske røster til tross - ingen virkelig utfordrer eller rival som kunne gjøre ham rangen stridig. Han var fra sin første til sin siste politiske dag et politisk kraftsentrum i partiet.

170 C.J. Hambro ledet parti og gruppe i kraft av sin sterke personlighet og tilsvarende autoritet. Politikken ble i svært stor utstrekning skapt av C.J. Hambro på Hambros eget kontor. Det var en arbeidsstil som etterkrigstidens generasjon ikke hadde så lett for å slå seg til ro med. Utredninger, semesterplaner og omfattende partihøringer og konsultasjoner var det nok mindre av. - Han ble ofte bebreidet sine improvisasjoner og sin manglende forberedelse. Men hans improvisasjoner var når det kommer til stykket ikke så improviserte som de kunne fortone seg. Han var alltid, og på et øyeblikks varsel, i stand til å mobilisere sin utrolige hukommelse, all sin kunnskap og hele den enestående erfaring han var alene om å ha. Han dannet ikke skole - både arbeidsform og stil var utelukkende hans egen.

Slik han var alene om så mangt - slik ble han - i sin manndoms fulle kraft - eneren blant de mange. -

185

Men det er ikke til å undres over at hans dominerende natur og egenrådighet ofte måtte bli en prøvelse for andre betydelige personer både i sentralstyret og stortingsgruppen.

190

Slike forhold kunne nok tidvis føre til uønskede motsetninger. Det er heller ikke sikkert at C.J. Hambros lederstil de siste år i tilstrekkelig grad inspirerte og stimulerte hans omgivelser til å yte sitt aller beste. Men likevel, det grodde i C.J. Hambro spor - både i partiet og gruppen.

195

Noen av oss som fortsatt er aktive fikk oppleve ham i de beåndede stunder da hans talekunst og formuleringsevne kunne arte seg som en sammenhengende rekke av sproglige og politiske aha-opplevelser som aldri vil bli glemt.

200

Han hadde en intuitiv evne til å svinge fra det bevisst omtrentlige og over til det mest lysende presisjonsnivå - alt etter behov og situasjonens karakter.

C.J. Hambro har som ingen annen forlenet Stortinget med reell makt, prestisje og verdighet. Han har gitt et avgjørende bidrag til å opprettholde respekten for institusjonene og i særlig grad for Stortinget.

205

Under sin nesten 40-årige virksomhet i landets nasjonalforsamling ble han vitne til en verden i større forandring enn noen sinne før. Han hadde deltatt aktivt, og selv bidratt til mange av de endringer som fant sted.

210

Da han sluttet sitt virke i Stortinget 6. juli 1957, 72 år gammel, hadde han vært medlem av nasjonalforsamlingen lengre enn noen annen partileder.

215

Vi har opplevd ham bitende og voldsom - men også øm og var.

C.J. Hambro var ingen helgen, men et levende menneske, som i ettertid er blitt partiets levende legende.

220

Det Norske Høyre akter og ærer hans innsats og minne.

Kilde

Høyres Hovedorganisasjon, hefte 1 / 1985.

Emner

Hyllest, Jubileumstale, Krig, Minnetale, Norsk historie

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/c-j-hambro-100-ar>

230

235

240

245

250

255

260